

Cená: 15 centov.

Strasné
nešťaste

UHELNEJ-BANE
v Cheswick-u.

Jako prišlo a život 184
uhelné haviaru ?

O smutnej udalosti dokladni
opis.

Ked' máte potrebu na šifkarty, železničné tickety, abo posielate peniaze do kraju, obráťte sa na obchod

G. V. HAMORY

N. PHELPS ST., — — — — YOUNGSTOWN, O.,
a na rohu Dick i State Street,
v SHARON, PA.

Je agentom všetkým šifovým spoločnosťám.

V svedomítych obšlužbeňom sebe získal každého dôverou.

Martin Gluck

klenotník a hodinár.

Roh FEDERAL a FIFTH AVENUE,
Pittsburg, Pa.

Všelijaké popravjanie ľahko vyhoví.

Speciálne: krajové hodinky utrimuje v dobrej záležitosti.

Slovenske pedliare nech sa obráta k nemu, a on ích každy čas moze zaopatrit z ELGIN a WALTON hodinami a strojami, čo najlepšie.

**Strasné
nešťaste
UHELNEJ-BAŇE
v Cheswick-u.**

IN... ..

... ..

**Jako prišlo a život 184
uhelné haviaru ?**

**O smutnej udalosti dokladni
opis**

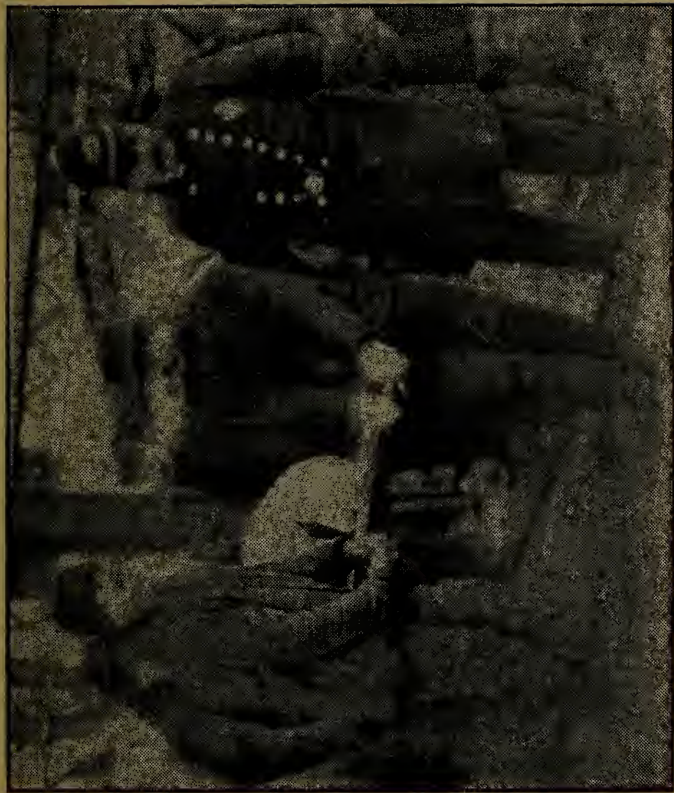
... ..

F159
.C5387

LIBRARY of CONGRESS
Two Copies Received
APR 20 1904
Copyright Entry
Mar. 17, 1904
CLASS *a* XXc. No.
82819
COPY B

COPYRIGHT, 1904, BY
MARTIN GLUCK.

YFARBL INT
3221000 70

Vynesenie mrtvole z bane.

MENOSLOV OBETÍ HARWICKEJ
KATASTRÓFY.

L. Nyitrai,
C. Bowser,
R. Panaza,
Thomas Phillips,
J. Coquartila,
H. Cheatham,
J. Seminic,
D. Artonia,
J. Boyers,
L. Anderson,
J. Stewart,
M. Zenosky a syn,
J. Carlson,
J. Hayes,
L. Kovács,
A. Jones,
C. H. Rutter,
P. Gorman,
A. Hay,
J. Hajdu,
J. Davidson,
D. Flennin,
L. Lucas,
G. Orban,
J. A. McConnaughey,
R. Dover, černoch,

F. Fritz,
W. Trentin,
W. Jarrett,
John S. Alcení,
J. Zinosky,
J. Hill,
J. Mike,
E. Sadosky,
J. Chambers,
R. Lee,
I. Kirkwood,
T. Middlemass,
A. Flenner,
J. Jaeger,
J. Boughman,
A. Beechham,
Geo. Ihász,
G. Ihász Mladsy
C. Angonolfi,
Harry Flemmer,
James Parry,
M. Myers,
P. Brown,
F. B. Miles,
T. Potaskovich,
W. Shaw,

P. Risal,
H. Simmons,
N. Takács,
A. Szacsari Balog,
E. Hutmire,
P. Goodman,
J. Hockney,
C. L. Fabian,
C. Center,
C. Gonja a syn,
T. Gyurko,
I. Shilling,
C. Centier,
M. Bodnár,
J. Koscsó,
John Héjja,
P. Noclan,
F. Konesko,
Frank Héjja,
C. Crispin,
T. Ostrela,
Jos. Héjja,
Joe Salceni,
F. Ross,
S. Orlóczky,
F. Antal,
P. Lemick,
J. Steingart,
T. Noble,
W. H. Thomas,
T. Q. Kirkwood,
J. Crawford,
J. Cochran, černocho,
M. Oppeair,

F. Davis,
S. Laylard,
C. Prokob,
Geo. Bigley,
H. Glover,
C. G. Jagly,
S. Hone,
M. Steingart,
W. Raychel,
J. Lipcsak,
J. Rapolti,
S. Tóth,
W. Wade,
A. Zámó,
M. Balázs,
J. Pulonge,
G. Reishok,
T. Koska,
J. Bisto,
C. Tukacs,
J. Hido,
B. Váradi,
C. Zámó,
J. I. Adams,
P. Mangil,
P. Russell,
A. Shaner,
D. S. Morris,
J. Katrus,
Geo. Brown,
B. Davis,
S. Huddleston,
C. W. Fletcher,
Geo. Ambrose,

M. Horváth,
A. V. Jacobs,
A. Delbuekal,
J. Zaccone,
A. Davis, černocho,
J. Toldi,
G. E. House a syn,
John Angonolfi,
J. Kovách,
A. Lambroski,
S. Kovacs,
D. Németh,
M. Nagy,
F. Arcufe,
J. Harangozó,
D. Aicule,
F. Timi,
S. Jenosky,
P. Peullirgi,
D. Cristo,
B. Beronco,
J. Yega,
L. Máthé,
J. White,
Peter Mangil,
L. Garda,

J. Lasóczky,
G. Kicco,
F. Girodi,
F. Géczy,
J. Scandalin,
D. Gallelli,
P. Brown,
S. Végső,
M. Corine,
H. Phillips,
A. Balogh,
A. Horváth,
J. Flasko,
A. Jacob,
J. Parry,
A. Gyurkó,
B. Nagy,
A. Kozak,
G. Toth,
G. Balogh,
J. Sék,
J. Geccsó,
V. Németh,
A. Szimaiszter,
I. Egri,
G. Kukori.

ÚVOD.

Prvá veľká baňová katastrofa bežiacého roku, dňa 25. januára 1904. hrúzu a smútok priniesla okolie pittsburgskému. V uhlovej bani Harwickej, patriacej Allegheny Coal-Spoločnosti vybuchly baňové plyny (gásy) a zapríčinily smrť jedon sto osemdesiatim statným mužom, udržovateľom rodín. Prítomná knizočka opisuje tú katastrofu, sledujúce výjavy, pokusy na vysvobodenie, vyberanie mŕtvol, ich pochovanie a započatú pomocnú prácu. Harwická katastrofa — bola uhorskou katastrofou, lebo ved' päťdesiat osem uhorských chlapov bolo medzi obeťami. Pamiatke týchto obetí venujeme túto knizočku. Ona zachová ich pamiatku. Americkí Uhrovia nikdy nezaбудnú na 25. január: na harwický deň zármutku.

I. KAPITOLA.

Výbuch.

Dňa 25. januára 1904., ráno o 7 hodine a 15 minút ozvali sa píšťale harwickej uhlovej bane, oznamujúc začiatok robotného dňa. Ešte pred tým Jozef Gordon, "fire boss" poprešedil sa po bani, aby sa presvedčil, či plyny (gásy) nenahromaždily sa. O bani znali, že sú v nej plyny, ale od tých dvoch rokov, čo ona bola v činnosti, nikdy neobávali sa nebezpečenstva. "Fire boss" všetko našiel v poriadku a i sám pošiel do práce.

W. H. Hutchinson rozdelil lampáše robotníkom, idúcim do práce. Každému dal po jednom lampáši. Ako čo pozdejšie povedal, rozdal on asi 180—190 lamp. A z tých ľudí, ako čo pozdejšie uvidíme, iba jedon jediný živý vyšiel von.

... Katastrófa (pohroma) udala sa ráno o 8 hod. 20 minút.

O ôsmej hodine a dvadsať minút, keď kliecky (cage) upotrebované k spúšťaniu sa, byly práve na ceste dole a byly už iba vo výške tridsiatich stôp nad dnom hlavnej šachty, hľbokej 220 stôp, odrazu len počuť bolo hrozitánsky hrnot, šachtou vybuchol plameň, načo kliecky veľkou silou vylietly hore vrchným otvorom šachty, 20 stôp vyššie od "tipplu", ktorý na kúsky roztrieskaly.

Z ľudí, pracujúcich u "tipplu" traja chlapi d'aleko boli odhodení a ťažko ranení. Zaraz odviezli ich do Pittsburgu do nemocnice, kde dvaja z nich umreli. Výbuch vysoko do povetria vyhodil jednu muľu a ona zdochnutá dopadla na zem.

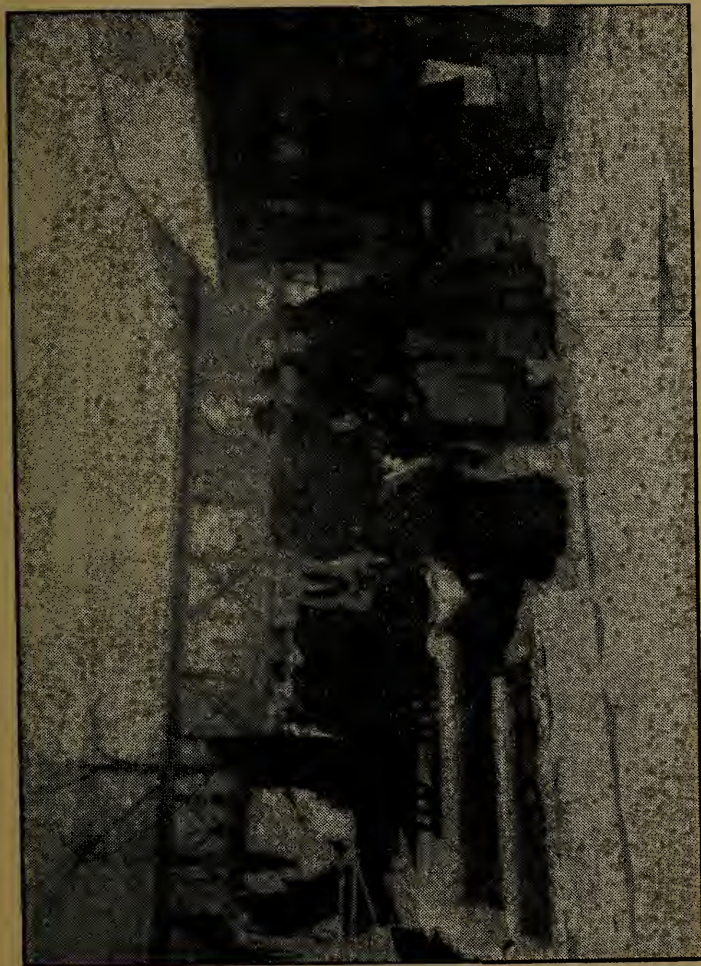
Počujúc hrmot, v okolí každý znal, že v bani stalo sa nešťastie. A o nedlho okolo vchodu do bane hromáždily sa z mesta bedákajúce zeny a deti haviarov, potom náhlili ta všetci haviari a banícki úradníci z okolia, no k ratovaniu nemohlo sa pristúpiť, pretože nebolo spôsobu dostať sa do bane, keďže obe klietky boli zničené. Do štvrtej hodiny odpoľudni žiadon pokus raty nemohol sa podujat'.

O štvrtej hodine Robert North a Jack McCann sprobavali spustiť sa dole do bane po schodoch vetrnej šachty, ale smrteľné plyny zahnaly ich nazad.

Pokusy ratovania.

Medzitým dospel ta z Pittsburgu Selwyn M. Taylor, pittsburgský chýrny banický inžinýr, ktorý vypracoval plán bane, a ktorý, dopyčujúč chýr o nešťastí, ponáhl'al sa ta, aby, poznajúc baňu dokonale, bol na pomoci pri ratovaní.

Niečo pred piatou hodinou podarilo sa sbúchat akýsi dočasny elevátor u vchodu šachty a pripevniť naň "bucket" pre viacerých chlapov. Samoprvi pokúsili sa dole spustiť Taylor, James McCann, Robert North, Rayburn a Uhor Juraj Horváth.

Vdovy, hľadajúce svojich manželov.

Nahore s prítlumeným dychom čakali, kedy dostane sa "bucket" na dno šachty. Za štyriadsať minút nebolo nič počuť zo spodku, potom prišlo znamenie, aby klietku hore vytiahli. Ženy, a ostatné okolo stojace osoby so strachom tisly sa k otvoru, každý chcel vidieť, že čo bucket vynesie.

"Bôže môj, živý človek!" vyvolal jedon haviar, ktorý prvý zazrel obsah "bucketu".

Rayburn vyniesol **ADOLFA GONIU**, jediného, ktorý prežil katastrofu, ktorého ratovníci našli dole u nôh šachty. Gonia nemohol hovoriť, strašne bol popálený a dvaja silný chlapi hneď zaujali sa ho.

Na chvíľku oživila nádej, keďže podarilo sa vyniesť jedného živého z baníkov, ale nádej netrvala dlho.

Zase spustila sa klieтка do hlbiny s malou čatou odvážnych mužov. A potom viackrát prekonala ona tú cestu; na ratovníkoch neschádzalo. Ženy a deti rady boli by zadržaly svojich manželov, bratov, ale haviarovi je povinnosť voči svojmu súdruhovi svätou. Žiadon nemohol dlho vydržať v bani, každý musel von vŕnst po čerstvé povetrie a zdar vysvobodujúcej práce hatený bol tým, že nahromaždily sa pozatymné plyny (after—damp.)

Smrť Taylora.

Ratovníci v prvom rade pátrali po baníckom inžinýrovi Taylorovi. Ten, ktorý s ním spustil sa dole, oznamoval, že Taylor ukazoval cestu, pretože on tvorca

plánu bane, poznal každý jej kútik. U päty šachty našli spomenutého už Goniu, a poslali ho hore. Potom za šľapajmi mulíc obrátili sa južným smerom. Dvoch haviarov našli nažive, toto oznámili ľuďom sledujúcim ich a pokračovali v ceste, kým nepočali omdlievať. Taylor padol. Jeho druh chcel ho sodvihnúť, ale ho nevládal niesť, a konečne musel zanechať inžinýra, aby svoj vlastný život zachránil.

Pätnásť minút po polnoci dvaja ratovníci vyšli hore a oznamovali, že Taylora našli nažive a že nadišli na 75 haviarov, ktorých väčšina je dl'a ich mienky nažive.

Ale nádej netrvala dlho. O druhej hodine a dvadsať päť minút vytiahnutá bola na povrch mrtvola Selwyna Taylora.

Ochrancovia, keď zase vyšli z bane, boli krytí samým ľadom, a ani chodiť nevládali. Povedali, že mrtví tak husto ležia jedon na druhom, ako ihlové listy jedle. Po polnoci vše viac vody vtekalo do bane, ľadom obrúbiac telá úbohých obetí a skoro snemnožnujúc prácu záchrany.

Smrť Taylorovu, najtragickejší výjav v zápätí katastrofy, veľmi zájímave a dojemne opísal Thomas W. Wood, z Evanstonu, ktorý s Taylorom spustil sa do bane a ktorý vzdor svojmu 21 ročnému mladistvému veku, stal sa hrdinom katastrofy, svojim junáckym a sebaobetovavým príčinám sa v záchanných prácach. Tu je hl'a opis Woodov :

“V pondelok popoladní o 5 hod. 45 min. išiel som do bane, keď hl'adali dobrovol'ných záchrancov, v spoloč-

nosti Selwyna M. Taylora, Jamesa McCanna, Roberta Northa a Jozefa Horvátha. Keď dospeli sme na dno šachty, tam u otvoru sinku našli sme Adolfa Goniu; bol živý, ale strašne popálený. Nechali sme ho McCannovi, aby ho poslal hore a my ostatní pohli sme sa smerom južnej prevetrujúcej šachty.

Taylor zapálil si na cigaru a v krátkych prestávkach vyfukujúc jej dym de povetria, ustanovoval že ktorým smerom hýbe sa povetrie. Sledujúc smer povetrného prúdu, pohli sme sa po prázdnej stezke, ktorá má južný smer. Keď sme boli asi na polovici stezky, Taylor nazad poslal Northa, aby doniesol nákres plánu majny, ktorý u päty šachty zabudli sme, — on sám ale s Horváthom a so mnou stúpali sme d'alej chodníkom a vošli sme do južnej hlavnej chodby, kadiaľ tiahol sa prievan. V ceste neustále hatily nás mrciny mulíc a zvalené múry, a u vchodu južnej hlavnej chodby nadišli sme na mrtvolu, nemajúcu hlavu a jedno rameno.

U jednej zátočke postali sme, aby sme sa poradili a potom dospeli sme ku prvej pravej chodbe. Povetrie stalo sa čím d'alej tým horšie a ja preriekol som Taylorovi:

“Radšej sa vráťme, plyny veľmi počínajú dobíjať na nás a my nevyznáme sa v tejto bani.”

Taylor nechel sa vrátiť a keď zase oproboval smer prúdu povetria riekol:

“Tak teda, syn môj, touto cestou pôjdeme!”

Pošli sme hore prvou pravou chodbou; asi o dve sto stôp d'alej zbadali sme, že prúd povetria tiahne sa

ku dnu bane. Taylor nás ešte posmeloval, aby sme d'alej šli. Prekonajúc d'alsích dvadsaťpäť stôp, preriekol som:

“Lepšie bude obrátiť sa. Premôžu Vás plyny a mna tiež.”

I Horváth ozval sa:

“Pod'me nazad, bratia!”

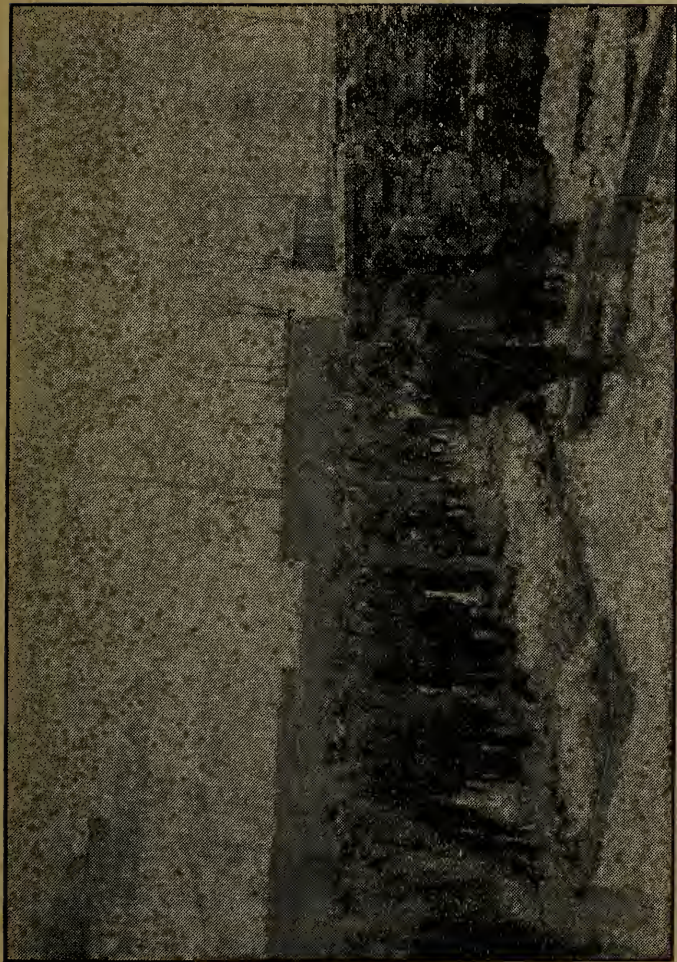
Taylor pridržal sa toho, aby sme napreodovali pokiaľ len možno, prv než by sme sa vrátili. Došli sme potiaľ, kde sa prúd povetria točí, a Taylor počal sa tam tackať. Schytil som ho za rameno a držal som ho hore, ale on padol s týmito slovami:

“Bôže môj, Wood, už je po nás!”

Jedno za druhým trikrát padol on a ja odtiahol som ho asi na 25 stôp smerom východu, kde bol som prinútený opustiť ho, pretože plyny hrozily mi omdletím.

Vidiac, že je Taylorovi koniec, schytil som Horvátha, ktorý bol už skoro bez seba a tiahol som ho so sebou k dákej diere, kde musel som ho na seba nechať. Pohol som sa ku úpätiu šachty po pomoc, ale i sám súc omráčený a rozčulený, obrátil som sa na pravo na miesto na ľavo, ako čo bolo treba a odišiel som ku šiestej chodbe, v dialke akýchsi 600 stôp.

Tu zazrel som dvoch ľudí, ležiacich v šesť palcovej vode. Poznal som v nich Chas. Bowsera a Harveya Ruttera, dvoch haviarov. Oslovil som ich: “Či žijete, bratia?” a na odvetu dostal som tichý, nesrozumiteľný výkrik.

Mrtvoly, ktoré majú byť odvezené.

Vidiac, že idem chybným smerom, obrátil som sa a ako sa len dalo čím rýchlejšie usiloval som sa dostať k úpätiu šachty. Keď došiel som po piatu l'avú chodbu, sily opustily ma a padol som, ale ešte som vládol kričať o pomoc. Na šťastie McCann a North, ktorí šli za nami s mappou, Taylorom žiadanou, počuli môj krik a zazreli môj lampáš. Oni odtiahli ma do dakej diery, ktorá pomerne dosť čistá bola od baňových plynov a priviedli ma k sebe. Keď som prišiel k sebe, na prvej pravej chodbe, povedal som svojim zachraniteľom, že kde môžu najst Taylora a Horvátha, a súril som ich, aby šli ich vysvobodit.

McCann a North odniesli ma na spodok šachty. Tu zovnu prosil som ich, aby ma nechali na seba a aby sa starali o ostatných. McCann takto vetil:

“Musíte výst hore na povrch, lebo ináče zahyniete!”

V buckete vyviezli ma hore a odniesli ma do strojnice t(engine room), kde ma zotavili. Asi o pol siedmej večer dostal som sa na povrch a o dve hodiny na to chcel som sa vrátiť do bane a odvieť záchrancov ku Taylorovi, ale ma nepustili.

O niekoľko hodín potom poprosil som Geo. W. Robinsona, ktorý s F. W. Cunninghamom dozorcou bani viedol záchrancov a on privolil, aby som sa spustil s ratovníkmi, ktorých viedol Robinson a Cunningham.

Vyšli sme hore prázdnu stezkou a konečne dospe-
li sme ku prvej pravej chodbe, kde ešte pri živote našli sme Horvátha a dvoma chlapmi poslali sme ho k úpätiu šachty.

Pokračovali sme v ceste ku Taylorovi. Robinson, Cunningham a ja stúpali sme po predku. Ja už d'alej nevládal som a tak povedal som ostatným že kde môžu najst' Taylora. A Robinson a Cunningham i našli ho; ešte dýchal. Doniesli ho nazad ku pravej prvej chodbe, kde ja schytil som ho za nohy, ostatní za ramená a tak odniesli sme ho na čistejšie povetrie a usilovali sme sa, prebrať ho k životu.

Ponevác sa to nevydarilo, náhlili sme nazad na dno šachty. Dr. McCutchem spustil sa dole do bane a všetko možné podujal na zachránenie Taylorovo, no statný muž bydal dušu o niekoľko minút po prinesení do šachty

---

II. KAPITOLA.

Prvé mrtvole.

Katastrófa udala sa v pondelok ráno a až stredú ráno boli v stave vyniesť prvé mrtvole.

Harwickú malú školskú budovu hneď po výbuchu prerobili na nemocnicu, ale dostala ona iba dvoch obyvateľov: Adolfa Goniu, jediného to haviara, ktorý z katastrofy ušiel so životom a Juraja Horvátha, ktorý dole bol s prvými ratovníkmi, keď Taylor prišiel o svoj život.

V utorok bolo už zrejmé, že niet žiadnej nádeje na to, aby tam dole i čo len jedného človeka našli pri živote.

V utorok na poludnie odkázal dozorca baňnový Bell hore z bane, že niet pochybnosti, že všetci haviari zahynuli. Ostatní dozorcovia — ktorí so všetkých strán štátu pospiechali sem — byvšie dole v bani, potvrdili tú zprávu. A pozdejšie i sám správca bane Geo. W. Scheetz soznal, že sa vzdal veškerej nádeje. A potom už staralo sa hlavne iba o vynesenie mrtvôl a o prípravy ich pochovania. Allegheny Coal Company, majiteľka bane, postarala sa o dostatočný počet truhel' a nabídla, že otvorí poljutrový cmiter, kde sa obeť pochovať môžu. A z nemocnice — stala sa umrlčia komora.

Už iba ženy a deti, vyčkávajúce u otvoru bane prechovávaly nádeje. I živly vstúpily do služby pohromy: teplomer klesol pod nullu a mrazivý vietor i zima hatily ratovníkov v každej ich práci. Ba šestnásti ratovníci skoro v obeť padli svojej l'udomilnej obetavosti.

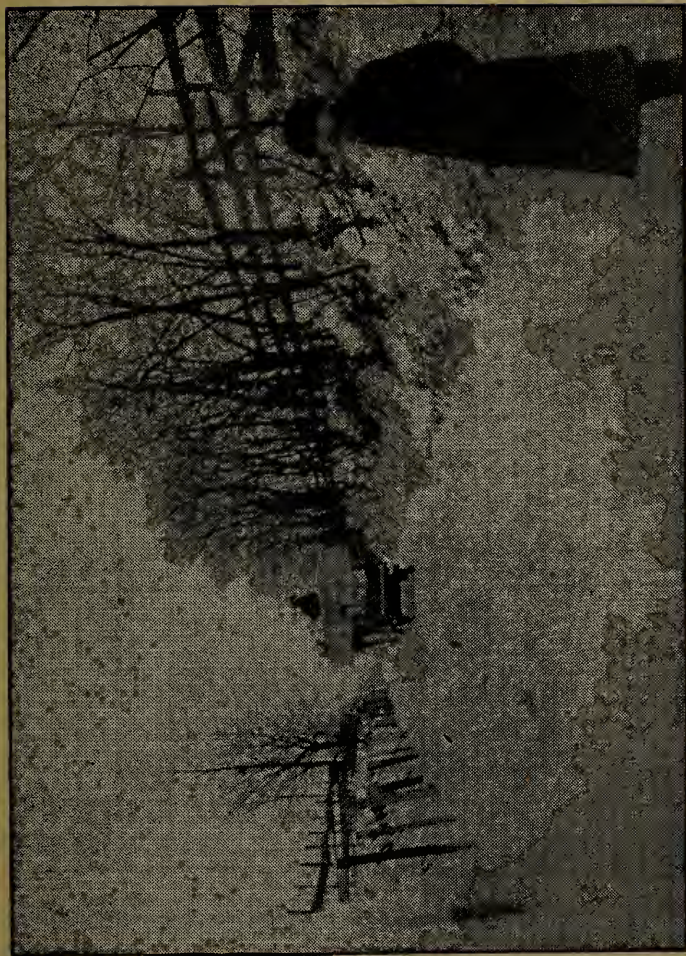
V utorok popoludni o tretej hodine šestnásti pošli do šachty, aby odhádzali ssutiny, ktoré zastaly cestu k miestu skutočnej pohromy, vedúcu k obetiam. Ešte prv nežby sa boli dole dostali, boli oni celkom l'adom pokrytí; potom elevátor, spuchnúc od vody, zastavil sa a prešly hodiny, kým klietka poslatá po l'udí, dostala sa dole a i potom ostala 12 stôp nad dnom viseť. Bol tam povraz po ruke, ale zamrznutými prstami nevládali ho upotrebiť. Bolo 9 hodín a 10 minút, keď zo 16 chlapcov prví traja dostali sa na povrch: okolo šiestej všetci boli v bezpečnosti. Ale nevládali oni ani chodiť, ani hovoriť a ušla pol hodinka kým ku sebe prišli. I oni udávali, že niet čo ratovať a že už viac mrtvol možno hore vytiahnuť.

V stredu ráno o 8 hodine 58 minút vyniesli prvú mrtvolu. Prvá mrtvola bola telo Uhra: Daniela Németha.

Devätnásti stáli okolo ústia bane v krušnej tichosti, keď vyniesli prvú mrtvolu: úradníci, novinárski zpravodajci, niekoľkí haviari. Bedákajúce matky, deti, ktoré celú noc a ešte i včasne ráno tam vyčkávaly, neboly tam. Príroda vyžiadala si svoje práva: úplná omdletosť prinútila ich ísť domov.

Výzor mrtvol, vynesných na povrch bol strašný: boly popálené, mäso s nich na mnohých miestach bolo

Truhle vezú do Harwicku.

strhané, údy chybovaly s nich, poukazujúc na to, že ohromná sila výbuchu hodila ich o stenu. Skoro so všetkých mrtvol chýbely šaty, čo veľmi obťažilo určenie totožnosti. V mnohých prípadoch iba "suly-check" okrúhle medené kúsky, aké našly sa na mnohých mrtvoľach, umožnily stotožnenie. Taký ček dostáva každý hajar, keď ide do bane a ten je zapísany v protokolle važiča.

Mrtvoly odviezly na sánkach do školskej budovy, ktorá bola chystaná pre nemocnicu, ale stála sa umrlčinou komorou, kde cely krdel pohrabníkov a ich zamenstancov čakali na ne. Títo zabalsamovali a poobliekali mrtvoly. A len potom vpustili príbuzných, aby si vyhl'adali svojich mrtvých. No stenu školskej siene vytiahli velikánsky hárok papiera a naň napísali meno každého stotožneného.

Behom jednej hodinky dvadsať štyri mrtvoly ležaly v školskej budove, na podlahe dočasnej úmrlčej komory. Da pol ôsmej večer počet mrtvol dosiahol 62.

Medzi hrúzami dňa jedinom potešujúcou okolnosťou bolo to, že Adolf Gonia a Jozsef Horváth šotavovali sa a ich vyzdravenie bolo už isté.

Gonia, jediný so životom vyviaznuvši haviar, takto opísal svoje vysvobodenie:

"Keď výbuch udal sa, ja bol som na južnom krýdle, v blízkosti tretieho otvoru. Práve som sa sohol, keď vybuchlo. Bolo ono strašné. Padol som vopred na tvár a za pár minút ležal som omráčený. Potom vybuchlo druhýkrát, zdanlive na severnom krýdle. Ako rých-

lo som len stačil, počal som na bruchu liezť ku šachte. Nemôžem povedať kol'ko metrov bol som vzdialený odtiaľ ale na míle zdalo sa mi. Zápätný plyn všade prestieral sa a občas myslel som, že ma omráči. Mrtvolý l'udí a mulíc zastaly mi cestu a prez ne brdil som sa, každým okamihom tratiac zo svojich síl. Tesno pritisnúc sa k zemi bol som v stave akosi dýchať a bol som už iba na 30 yardov od spodku šachty, keď ztratil som vedomie. Keď som prišiel k sebe, bol som s nemocnici a už sa dosť dobre cítim."

Šaty Goniove potrhane boli na kúsky od kolien až po bradu svedčiac o jeho zúfalom lezení po bruchu. I hlavu mal popálenú a porezanú. Zrak už nikdy nevráti sa mu. A Gonia za celé dni neznal, že je on — slepý.

Juraj Horváth, hrdina záchranných prác, lepšie obstal. Už v utorok bolo mu o mnoho lepšie. Keď prišiel k sebe, prvé jeho slovo bolo: "Dajte mi pohár piva."

Horváth je veľmi intelligentný človek, on u uhl'ovej spoločnosti slúžil za tlumáča. Zarobiac si v Amerike dosť peňazí, ostatok svojho života stráviť chce v svojej rodnej vlasti. Svoju manželku a dvoje dietok už v minulom mesiaci i domov poslal a v marci chystal sa za nimi. Akonáhle lepšie cítil sa, on zase rozmýšľal a svojich plánoch na návrat do domoviny.

Vnútrok školskej budovy nebol pre l'udí slabších nervou. Každý kto pracoval okolo mrtvol zpočiatku mal oblečeny biely čistý kabátik a zásteru. O hodinu všetko bolo neskrze zašpinené. Každú mrtvolu položili na šragle, šaty, — jestlže bolo dákych na nej, —

prekutali a najdené predmety punktovne napísali v cornerových listových obálkach. A potom niekoľkými rezmi noža stiahli šaty. Umyvači rýchlo omydlili telá. Zamestnanec pobrabníkov nato vpichol svoju veľkú ako ihla končitú striekačku a napumpoval balsamujúcu tekutinu.

Potom zemské pozostatky obliekli do spodných šiat. Tak zakryli ich dlhou čiernou šatou, načo dvaja chlapi zdvihli oblečenú mrtvolu a uložili ju da pripravenej truhle. Tým obrátili sa k najbližším mrtvolám, ponechajúc iným na starosť, aby ruky mrtvých složili do kríža na prsiach a aby zavreli truhlu.

Na skladanie rúk do kríža veľmi často neprišiel rad, lebo v mnohých smutných prípadoch chýbela ruka i noha. V iných prípadoch zmeravelo rameno nad hlavou, svedčiac, že keď smrť blížila sa, úbohí ľudia políhali si a sohnúc svoju hlavu na rameno, usilovali sa užiť smrtným parám plynov a zlého povetria.

III. KAPITOLA.

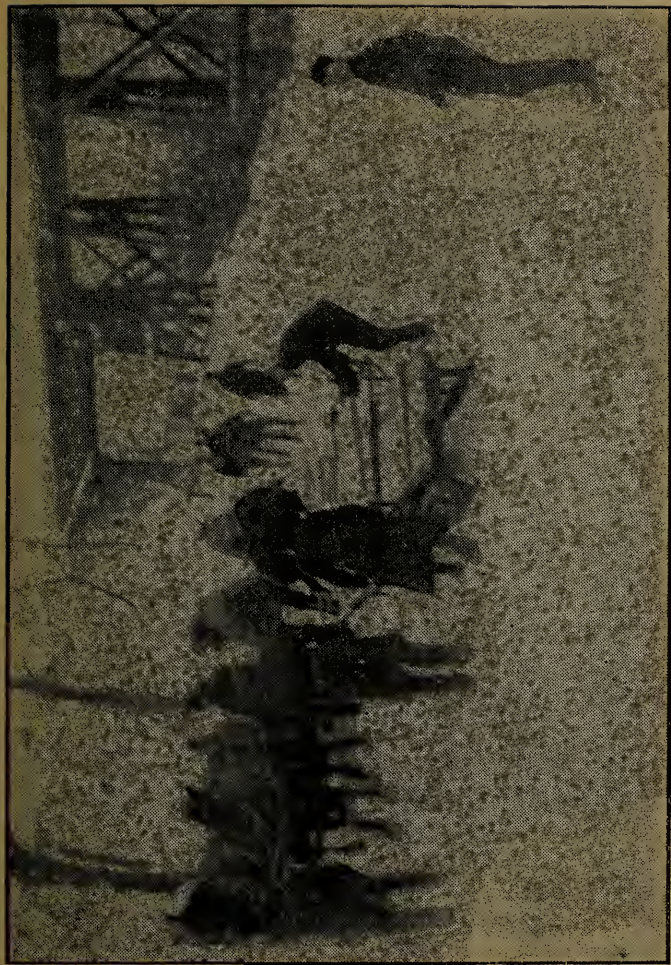
Dojímavé výjavy, pohraby.

Celé dni trvalo vynášanie mrtvol. O pár dni byly už 152 mrtvoly na povrchu; potom už zriedkave nadišli na dáku mrtvolu, kým na 178 nezástol počet mrtvol, zaznačených v coronerovom protokole. Odtedy nenašli už tam dole žiadnej mrtvoly, vzdor tomu, že dl'a udania vyšetovania najmenej 184 zahynuli v katastrofe a kto zná, že v ktorom kúte alebo po odstránení skália kde zase náidú na mrtvoly.

Ale vráťme sa ku dňom, sledovavším katastrofu. Jedon srdoclomný výjav sledoval za druhým. Tým, ktorí prišli do Harwicku najsamprv ukázali jedon malý dom, v ktorom býval Ján Héjja so svojou famíliou a s 10 burdošmi. Tí ľudia všetci zahynuli, ovšem s výnimkou ženy a dvoch detí. Z tohto jedinkého domu 11 Maďarov zhynulo v bani.

Vel'kú sústrast' vzbudzuje osud Emmy Harangozóvej. Ona pred dvoma rokmi prišla s otcom s Jánom Haranozovom z Lázu, vesprímska stolica, do Ameriky.

Otec dostal prácu pred šiestimi mesiacami v cheswickej bani a jeho dcéra v Oaklande hl'adala i dostala službu, aby v blízkosti otca ostať mohla. Dievčina vyšla do Cheswicku, aby vyčkala kým vynesú mrtvolu jej ot-

Sánky, na ktorých viezli mrtvoly.

ca a jej bolástny nárek napadol ešte i v tom všeobecnom smútku.

Počas stotožňovania mrtvol srdce prerývajúce výjav poskytla vdova Sándora Oleczkého z Tisza--Ujlaku. Žena bázlive striehla za každými saňami, ktoré dovádzaly mrtvoly. V okamihu keď telo složili, ona už priskočila — no marne, neležal tam jej manžel. Odrazu dušu párajúci výkrik ozval sa: vdova prišla na mrtvolu svojho manžela. Vrhla sa na neho a bozkávala začiernené ústa. Piaty chlapi mali práce, aby ju odtiahli od mrtvoly. Ale nadľudskou silou vysvobodila sa a zase rútila sa ku truhle, strhla jej spodnú čiastku a dotiaľ bozkávala chladnú ruku, kým ju neodviedli.

Desať ročný Ján Kovács, vedúc za ruku svoju sedem ročnú sestričku, prišiel ku koronerovi. "Prosím, mšter,dovol'te,aby som otca domov mohol zaniest",rieklo chlapča. — "Od pondelku ho hľadáš. Videl som jeho gate, ale jeho nemôžem najšť. Prosím neschovávajúte ho, Povedzte mi, kde je." Chlapčok odpovedal na otázky úradníkov, že od pondelku stojí so sestrou — zamieňave — u vchodu od bane, aby vyčkal, kým im otca vynesú. Matka im povedala, aké gate mal ich otec. Vo stredu popoludni vynesli mrtvolu, na ktorej byly také gate. Chlapec išiel za nosičmi mrtvol až po umrlčiu komoru, ale keď truhle vynesli, tak nemohol on najšť mrtvolu svojho otca. A ani koroner nenašiel ju.

Pochovanie tol'kých mrtvých zapríčinilo dosť starostí. Allegheny Coal Co., — majitel'ka nešťastnej bane — k tomu ciel' u priestor celého akra kúpila vedľ'a luther-

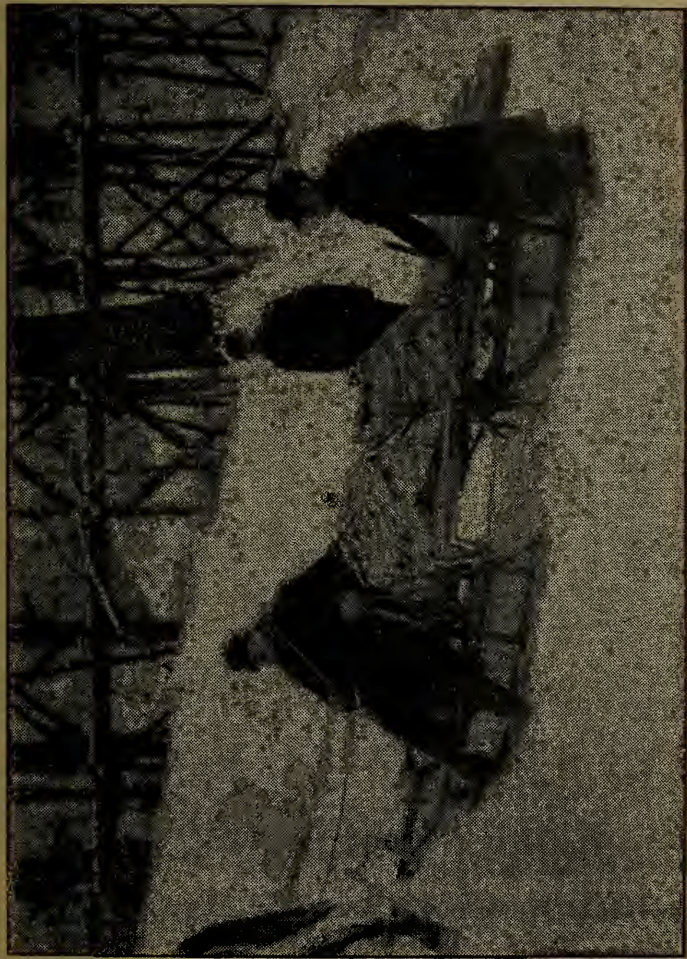
ránskeho hrobitova medzi Checwick a Springdale avé-
nami. Pre všetky obeť mal byť pôvodne jeden po-
hrab, ale pozdejšie upustili od toho plánu, lebo sa obávali,
že z okolia prihrnie sa množstvo zvedavcov, ktorí by ru-
šili smutnú náladu. Takýmto spôsobom pripadol vše-
dajedon pohrab na každý deň. Pohrabné služby odbavo-
vali v Harwicku pod svodobným nebom a potom odviezli
truhle po Cheswick & Harmar železnici na hrobi-
tov.

28. januára bol prvý pohrab. Bol to hromadný po-
hrab. Asi tridsať mrtvol bolo položené do jedného radu
na jednej strane železničných kol'ají, na vol'nom, čis-
tom priestore. Dojímavý, srdcelomcujúci pohrab!
Tam ležaly chladné pozostatky robotníkov, čel'adných
otcov a mladíkov nádejplných.

Asi 1500 dojatých ľudí bolo prítomno.

Alexander Harsányi homesteadský maďarský kal-
vinský kňaz, ktorý dozrajúc sa o katastrofe, hneď do-
behol a sebaobetave pomáhal, spolu s viacerými ame-
rickými kňazmi, pristúpili k tým najsmutnejším obradom
keď vlak postavil sa.

Postavy, pred chvíľou klesajúce, so zaslzenýma oča-
mi s chvejúcim bôľom radom otváraly vrchnáky čiernych
truhel len preto, aby znovu a opätne sklamaly sa v náde-
ji, že najdú mrtvole svojich milých. Tváre, jedna na

Odvezenie mrtvol do úmrličej komory.

červeno, druhá na čierno ako uhlík spálené, v jednej truhle leži iba hlava, odtrhnutá od trupu, v druhej taká mrtvola, ktorá ktoby znal z kol'kých cudzích chladných udov bola sostavená! Niet ani jedného bez úrazu. Dobré manželky, vdovy — matky, tackave tiahnu sa ku truhlám, vedené laskavými rukami, no marne prezrú ich všetky, tváre svojich milých nevidia, nenajdu ony. A oni tam sú preda, tam odpočívajú oni v tých nemých truhlách, lenže s tvármi strašne sohavenými.

Maďari počali obrady. Počali spievať krásny žalm kráľ'a Dávida a ako hlas zvonov, zaplnily smutné zvuky maďarskej piesne celú dolinu. Potom kňaz pomodlil sa, načo anglickí kňazi odbavili svoje obrady. Potom v prítomnosti koronera po jednej vykládli truhle na nákladnú káru, ktorá do vrchu naplnila sa tými drahými mrtvolami.

A takto šlo to deň po dni.

Na priestore, ktorý spoločnosť kúpila a na hrobitov prerobila, vykopané boly tri velikánske jamy, každá pre 60—60 truhiel. Truhle boly položené tesno vedl'a seba. Spoločnosť nad každým jednotlivým hrobom postaví mramorový pomník a mimo toho utvoriac park z toho utešene ležiaceho miesta, postaví spoločný významný pomník na pamiatku zosnulých.

Keď v sobotu prvý umrl'čí železničný vozeň vyšiel na hrobitov, žena Gábora Ihásza kl'akla si medzi truhlou

svojho manžela a svjoho syna toho samého mena. Kato-
lícky kňaz súc inde zaneprázdnený, úbohá žena sama
modlila sa, potom svoje pátričky položila mužovi, modli-
tebnú knížku ale synovi na prsia. Vtedy prišiel ta-
liansky kňaz Masillo a spolu nariekal s úbohou maďar-
skou ženou.

Skladanie mrtvol pred umrlčiou komorou.

IV. KAPITOLA.

Kto je zodpovedný? — Dobročinnosť.

Roderick, štátny dozorca baní, nariadil najprísnejšie vyšetrovanie a za každú cenu chce určiť, že kto je zodpovedný za zničenie toľkých ľudských životov. Protokolná kniha "fire bossa" už našla sa a bude hrať veľký zástoj počas vyšetrovania. Konštatovali, že Jos. Gordon "fire boss" a Geo. Brown "pit boss" napriek pravidlám dňa 25 jan. s otvorenými lampášmi vošli do bane, ale súčasne konštatovali i to, že katastrofa nepovstala z toho, lebo u tých dvoch, mrtvol najdené lampy boli zavreté, čo dokazuje, že oni tam dole napravili omeškane.

Vyšetrovanie koronerovo počalo sa až v treťom marcovom týždni a tak výsledok ešte nie je známy. No je asi isté, že všetko svalia na "fire bossa", ktorý i sám zahynul v bani.

No čože osoží trebárs i to najpункtovejšie ustálenie príčin katastrofy? Ono nevráti k životu tých statných 184 mužov, neposkytne potechy vdovám a sirotám!

No dobré duše nezabudly ani tej útechy podať. Zazraz po dozvedení sa o hrozitánskych rozmeroch nešťastia v Cheswicku sriadil sa výpomocný výbor; George A. Bigley je predsedom, H. M. McGraw zápisníkom. Tento

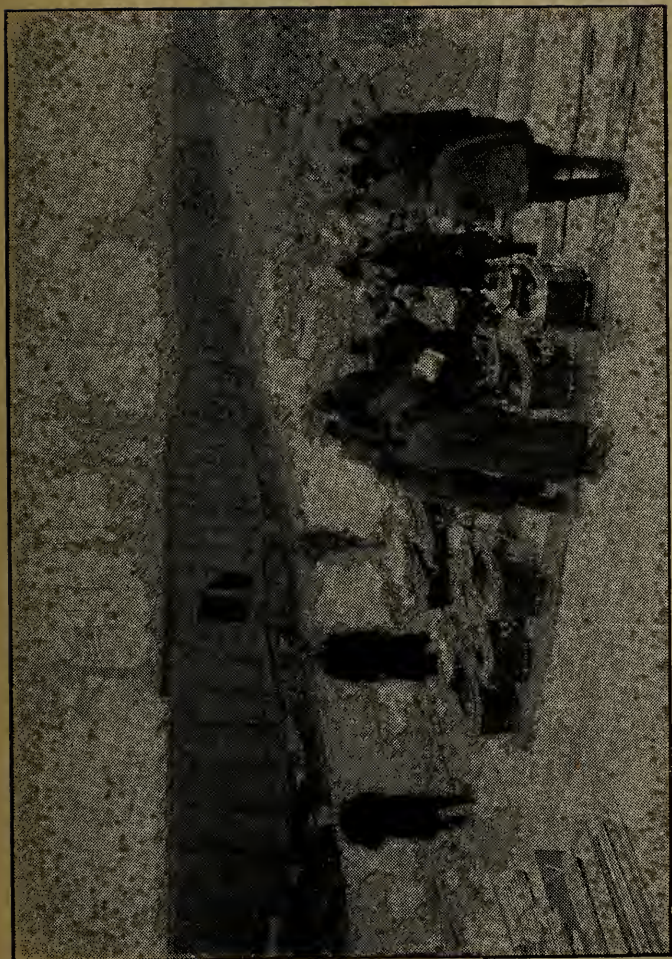
výbor telegrafične obrátil sa o pomoc na známejších viacnásobných millionárov. Pennypacker, guvernér štátu Pennsylvánie vypustil ohlas k dobru zavedenia sbierok na výpomocný fond.

”Pittsburg Dispatch” i “Leader” a maďarské noviny zaraz počaly sbierať. I mešťanostovia Pittsburgu, Allegheny a McKeesportu podujali sa prostredkovať milodary. A ešte len bola sbierka v prúde, keď Andrew Carnegie veľkodušne osvedčil, že bársaky obnos došiel by do výpomocného fondu, on že ho sdupluje. Sosbierané peniaze sú u pittsburgskej Iron City Trust Companie uložené. Je výhľad, že na výpomocný fond sosbiera sa okolo osemdesiat tisíc dollárov, čo keď Carnegie sdupluje, bude sa môcť rozdeliť asi jeden sto šesťdesiat tisíc dollárov a tak každej rodine vrhnutej do smútku, dostane sa priemerne po jeden tisíc dollárov.

Cheswický výpomocný výbor, kým na to potreba bola, i šatmi a stravou opatril vdovy a siroty a mnohé z nich na vlastnú žiadosť poslal domov do Uhorska alebo do Talianska.

Veľmi dobrý dojem učinilo to — ináč samo sebou rozumiace sa — osvedčenie cheswického výboru, že pri udeľovaní podpory nebude robiť žiadon rozdiel medzi národnosťami alebo vierovyznaním, takisto že v domovine žijúci pozostali: vdovy, siroty, stari rodičia obdržia práve takú podporu, ako tí čo v Amerike žijú.

Zaujímavú zápletku zapríčiňuje to, že koronerov mienoslov mrtvých vykazuje, že 178 mrtvol bolo vynesené. Výbor cheswický zná ale iba o 168 obeiach, o schád-

Stotožňovanie medzi truhlami.

zajúcich to žiadna rodina nehlásiť sa, ani o takej nezna-
jú. Výpomocný výbor by nechal, žeby rodiny tých desia-
tich obetí boli ukrátené, ale jestli ony čím skorej nepri-
hlásiť sa, tak výbor prinútený bude bez d'alsieho odta-
hovania rozdeliť sosbierané peniaze.

V. KAPITOLA.

Zakončenie.

A tak rozlúčme sa so smutnými výjavmi: tých účinky nech budú miernené činami milosrdenstva srdc ľudských, ktoré práve opísali sme.

Ale prv než by sme ukončili túto rozprávku, ktorá raá za cieľ k poučeniu vo večnej pamiatke udržať hrúzy plnú katastrofu, nechže nám je dovoleno preriect niekoľko slov o Harwick bani, ktorá nadobudla si takého smutného chýru.

Tú baňu pred trima rokami založila Clevelandská Spoločnosť kapitálistov — Allegheny Coal Co. — ktorá v blízkosti Cheswicku k tomu cieľu zakúpila 6.000 akrov uhl'ového pozemku. Plán bane robil a baňu zariadil Selwyn M. Taylor, chýrny banický inžinýr, ktorý počas ratovania — ako čo sme opísali — našiel hrdinskú smrť.

Ku ložisku uhlia vedie šachta, ktorej priemer je 12x14 stôp a ktorá strmo siaha do hl'vky 224 stôp; z týchto je asi sto stôp pod hladinou rieky Allegheny.

Každý vchod (entry) je asi 1.800 stôp dlhý a tak tieto ako i všetky početné "roomy" boly zásobené povetrim obrovskými vejármí, ktoré hnal shustnutý vzduch. Do bane treba ísť v klietkach, ktoré dva--dva rušne ťahajú.

Baňu otvorili v marci 1901., a od tých čias ani na okamih neprestala pracovať. Strojnica odkiaľ sa sila do bane dodáva leží v doline, kým na druhej strane trochu ďalej leží deina Harwick, v ktorej haviaria bývajú.

Meno tejto dediny, Harwick, v smútku bude zachované pre potomstvo čo pamiatka veľkej baňovej pohromy!

Bell Telephone: 2790. 3 Grant.

EMIL STRASSBURGER

IMPORTER.

1327 PENN AVENUE, — — — PITTSBURG, PA.

K dostaniu modliace knížky, všelijake čítanky, tajtekové a selmecké fajki, zlaté a strieborné veci, segedínska paprika, liptovský sir, a krajoví doháň.

Okremtoho k dostaniu krájovej medicini: Čudný balžam, ktorí najstaršie žaludné, majkové, pľucové a hlavové bolenie vihoji; tak lieki proti ženských a mužských nemocách; olejčki na tvár, midla, atď.

Objednávanie do iných mestách skoro odpošiel.

VINO A WISKEY.

Z ROVNAJTE NAŠE CENÍ S DRUHÝMA, A UVIDITE ZARAZ, ŽE MY VÁS SVĚDOMITE OBŠLŮŽIME ZA VAŠE PENIAZE.

Vina gallon	65c. a visej.	Spiritus gallon	\$3,00 —
Palenka „	\$2.00 „ „	Terkel'ica „	\$2,50 a visej
Gin „	\$2.00 „ „	Slivovica „	\$2.50 „ „

Kto odnás objedna za \$5.00, a viššie, tomu my zaplatime utrati pošielania. Pošilajte peniaze na Money Orderu.

Píšte nám pre cenník v slovenskej reči.

MORRIS FORST & Co.

200 SMITHFIELD ST.,

PITTSBURG, PA.

Druhý roh od B. & O. železničnej stanici.

LIBRARY OF CONGRESS

0 014 314 437 9

